

Батлав.....

УЛСЫН ШАЛГАЛТ - 2018

МОНГОЛ ХЭЛ-5

Аймаг / дүүрэг:
Сум
Сургууль:
Анги: Бүлэг:
Овог:
Нэр:

САНАМЖ, ЗӨВЛӨГӨӨ

- Шалгалт 60 минут үргэлжилнэ.
- Шалгалтын материал хоёр хэсэгтэй ба нэгдүгээр хэсэг нь унших чадвар сорьсон холимог хэлбэрийн, хоёрдугаар хэсэг нь бичих чадвар сорьсон задгай хэлбэрийн даалгавраас бүрдэнэ.
- Нэгдүгээр хэсгийн сонгох хэлбэрийн даалгаврын хариултаас зөв гэж үзсэн нэг хариултын харгалзах үсгийг сонгон дугуйлаарай.
- Даалгавар бүрийн хариултыг өгөгдсөн зайд бичиж тэмдэглэнэ.

ЭХ 6 - Б хувилбар

Хавтгай дэлхий

Хотын жаалхүү Цогоо уяач ахындаа очиж, хурдны морь унахаар хөдөөг зорьжээ. Цогоо Болдоотой танилцаж сайхан найзууд болжээ. Цогоо хичээлдээ сайн, угийн сэргэлэн, ном их уншина. Болдоо бол сургуулиасаа завсардсан, малд нүдтэй, уг яриа нь хэвлүүн хөдөөний бор хүү. Цогоогоос гурав ах. Тэр дөрвөн настайгаасаа хурдны морь унаж, аймаг суманд айраг түрүү авч байсан хашир унаач.

Цогоо анх хөдөө ирээд малын зүс, им тамга ялгахгүй будилж байсан удаатай. Ирснийхээ дараахан нэг өглөө чөдөртэй морь барьж ирэхээр явжээ. Цогоогийн барьж ирсэн морьдыг хараад Болдоо савж унатлаа инээж,

-Чи Дорлиг гуайн хонгорыг бариад ирсэн байна шүү дээ гэхэд Цогоо:

-Чи яаж ялгаж байгаа юм. Адилхан л шар өнгөтэй адуу байна.

-Шар гэнэ ээ, хонгор гээч ээ...

-За за хонгор болог. Тэгээд юугаар нь ялгаж байгаа юм?

-Чи ядахдаа тамгыг нь хар даа? Манайх саран зуузай, Дорлиг гуайнх дан саран тамгатай байхгүй юу.

Ийм хөгтэй явдал болж Болдоо хонгор мориныхоо солиог гаргажээ.

Үүнээс болж Цогоо ичиж улайсан ч Болдоод гомдсонгүй. Харин ч улам ихийг мэдэх хүсэлд автаж, найзаасаа элдвийг шалгаах болжээ.

Цогоо, Болдоодоо уншсан ном, үзсэн кино, хот газрын сонинг ярих боловч Болдоо нь адуу малаас өөр юм сонирхогүй. Том болоод уяач болох тухайгаа л ярина. Бас тэнд түрүүлсэн, ингэж айрагдсан гэж сайрхана.

Нэг өдөр тэр хоёр зэргэлдээх горхиноос ус авахаар очоод зүлгэн дээр түр амсхийх зуураа маргалдав. Цогоо:

-Болдоо, дэлхий бөөрөнхий гэдгийг мэдэх үү? гэхэд,

-Дэлхий чинь хавтгай, мэд ээ!

-Бөөрөнхий, за юу!

-Бөөрөнхий юм бол дээр нь бид яаж тогтдог юм. Манай эмээ дэлхий бол хавтгай, дөрвөн зааны нуруун дээр тогтдог гэж хэлсэн.

-Хэ хэ, тэгвэл тэр заанууд аль хэдийн хөгшрөөд үхчихгүй юу. Зурагтаар бөөрөнхий дэлхийг харуулдаг шүү дээ.

-Дэлхий бөөрөнхий бол урд тивд амьдардаг нөгөөх хар арьстнууд нь уруугаа хараад явж байгаа юм уу, залдаг эр ээ!

-Еэ, дэлхийд татах хүч гэж байдаг юм. Тэр хүч нь татаад тогтоож байдаг байхгүй юу.

-Тэгвэл морины хөлс чангаагаад хурдуулахгүй биз дээ. Тэр татах хүч нь дуусвал байшин барилга, миний хурдан алаг үрээ, гэр бүгд хөөрөөд алга болно биз дээ.

-Дэлхий дандаа эргэлдэж байдаг.

-Пөөх бас мөн сайхан залав аа, чи.

-Чи зурагтаар эргэлдэж байгаа цэнхэр гарагийг хараагүй юм уу?

-Харсан л даа, Тэгж хурдан эргэдэг бол бидний толгой эргэж ойчно биз дээ.

-Тэр чинь зүгээр дуурайлгаж хийсэн дэлхийн загвар. Манай дэлхий өдөр шөнө хоёртоо л багтаж нэг эргэдэг байхгүй юу.

-Үгүй ер өө, дэлхий хавтгай, чи эмээгээс асуугаарай.

Орой нь Болдоо Цогоог эмээгийндээ дагуулж оров. Эмээ нь тэр хоёрыг орж ирсэнд ихэд олзуурхаж том уяачидтай уулзсан мэт:

-За уяа нийлэмжтэй юу? хэмээн асуув. Тэд том хүний асуултад ичингүйрч, бие биеэ нудралцаж инээлдэв. Эмээ нь хэдэн ётон гаргаж, өрөмтэй таваг дээр нэмээд тэр хоёрыг дайлав. Өдрийн маргаанд дийлдсэн Болдоо юу гэж асуухаа бодож хулгаж сууснаа:

-Эмээ, дэлхий хавтгай, тийм ээ? гэлээ.

-Цөг чи, хэн чамд тэгж хэлээ вэ?

-Та л өөрөө жаахан байхад тэгж ярьсан шүү дээ.

-Тийм юманд итгэж явдаг дамшиг байх гэж. Дэлхийг бөөрөнхий гээд байгаа шүү дээ. Болдоог нэгмөсөн дийлдсэн Цогоо писхийтэл инээд алдаад год үсрэн гараад, түүнийг хүлээж зогсоходоо:

"Болдоогоо намар дагуулаад хот орьё. Ээж аавдаа хэлж, хоёулаа нэг сургуульд явдаг больё. Тэгвэл ном уншдаг, их юм мэддэг хүүхэд болно доо"хэмээн бодож амжив.

Тэд олон юм ярьсантгүй явсаар Болдоо гэртээ, Цогоо аяны жодгортой оров. Сар мэлтийсэн саруулхан шөнө. Болдоогийн нойр хүрэхгүй, орондоо тийчилилээ.

"Би ийм том байж дэлхий бөөрөнхийг ч мэдэхгүй. Хөдөө зурагт ч олигтой гарахгүй, гоё ном ч олдохгүй. Үгүй тэгээд дэлхий бөөрөнхий юм бол дээр нь бид яаж тогтдог юм бол oo? Эмээ бас дэлхий бөөрөнхий гэж мэдчихсэн байдаг. Гомдмоор юм. Нээрээ зааны нуруун дээр тогтдог дэлхий гэж яаж байхав дээ хэмээн бодсоор..."

Л.Одончимэд

УНШИХ ЧАДВАРЫГ СОРЬСОН ДААЛГАВАР:

1. "Тэр аймаг суманд айраг түрүү авч байсан хашир унаач." гэсэн өгүүлбэрийн онцолсон үгийн утгад тохирох хэсгийг сонгоно уу.
 - A. дэлхий бөөрөнхий гэдгийг мэддэг хүүхэд
 - B. морь унадаг хөдөөний малчин хүүхэд
 - C. морь унаж уралдах дуртай хүүхэд
 - D. хурдан морийг унаж хурдлуулдаг хүүхэд
2. Эхээс Цогоогийн хийсэн үйлийн зөв дарааллыг сонгоно уу.
 1. ахындаа очсон
 2. танихгүй будилсан
 3. учрыг тайлбарласан
 4. үзсэнээ сонирхуулсан

A. 1, 2, 3, 4 B. 1, 2, 4, 3 C. 2, 4, 3, 1 D. 1, 3, 4, 2
3. Цогоогийн зан чанарыг илтгэсэн шинжийг олоорой.
 - A. хичээлдээ сайн
 - B. хөдөө ирсэн
 - C. ном их уншдаг
 - D. хотын цагаан хүү
4. Цогоог морио андуурч барьж ирэхэд Болдоо юу гэж зөвлөсөн бэ?
 - A. Малын зүсийг төдийгүй им тамгыг харж таньдаг зөвлөсөн.
 - B. Малын зүсийг төдийгүй элдвийг шалгааж байхыг зөвлөсөн.
 - C. Малын им тамгыг төдийгүй сайтар ажиглахыг зөвлөсөн.
 - D. Малд явахдаа хөгжилтэй байхыг зөвлөсөн.
5. Цогоо Болдоод яагаад гомдоогүй вэ?
 - A. ичиж, уурлаж улайсан учир
 - B. малын тухай ихийг мэдэхийг хүссэн учир
 - C. малын тухай ном их уншдаг учир
 - D. малын тухай мэдэхийг хүсээгүй учир
6. "Тэд олон юм ярьсангүй явсаар Болдоо гэртээ, Цогоо аяны жаахан жодгортой оров." гэсэн өгүүлбэрт **хэн?** гэсэн асуултад хариулагдах үтгэй хэсгийг сонгоно уу.
 - A. Болдоо, Цогоо, жодгор
 - B. тэд, гэртээ, Цогоо
 - C. тэд, Болдоо, Цогоо
 - D. явсаар, Болдоо, Цогоо
7. Дараах хэлцийг ойролцоо утгатай нь харгалзуулаарай.

a. ухаан суух	1. хамтдаа
b. ганзага нийлэх	2. хэл амаа ололцон найрсаг байх
c. дэм дэмэндээ	3. зөв бодол
d. санаа нийлэх	4. санаа нийлэх

A. a-1, b-2, c-3, d-4 B. a-2, b-1, c-4, d-3
C. a-3, b-4, c-1, d-2 D.a-4, b-3, c-1, d-2
8. Цогоо яагаад найзыгаа залдаг эр гэсний шалтгааныг тайлбарлан бичнэ үү.
 -
9. Болдоо дэлхий хавтгай гэдгийг батлан хэлсэн 3 баримтыг тоочин бичнэ үү.
 -
 -
 -
10. Цогоо анх хөдөө ирээд малын **зус**, им тамга ялгахгүй будилж байсан удаатай" гэсэн өгүүлбэрийн тодруулсан үгийн салаа утгатай үгийг олж, өгүүлбэр зохионо уу.
салаа утга:
.....
.....
11. Дараах өгүүлбэрийг орон байр, цаг хугацаа заасан үгээр дэлгэрүүлэн бичээрэй.
Эмээ дайлав.
.....

